

Bukès babàk

Nesz színe zuhan megelőzve közben a csattanást, becsapódik több emelet magasából a disznószórkabát, a szélfront törött át, a csendes hátország bevéve, levetve, lelökve az árnyékok tetőről, ehol, az orvos jön, menetszünet van, járdára mentőkocsi hajt fel, gyűlnek lenn buk és babák.

Ízen, az és ő

A kétség szabad: láthat lenn gimnasztikát, s amíg a fűvön a talajtorna-tánc, bemèrhet lassan a szimmetrikus parkban, s bizonyos hogy árt, s megcèloz lombból megannyi èles V-betűvel, megcèloz gömbbel, s szaltóból a lány — eldördül a mozsár — mint delfin hull felszín alá, és sebzi vékony hátuszony a hullámhajt belülről és szalad a seb, a V-sokszorozò egyre, hanyatt szèt, a pàzsit alatt, a főVenyen át, ValahoVà, a Völgybe Vadászni, a Vízen az eső.

Kisè(R)leted

Visszaszàmlálva szilveszter elött csap ablakra èjt-napot egyhangù, lucskos városeszmény, fèlszigetèn a szemètnek, fölöttè áll, holdi tjàn a tøl meg, sír magasan, jeges, babiloni kékben kedvenc gyümölcsösöd, a lugasban gyerekszem, mezöd, és lombban áll a jèg az àrtèzi kùt csövèn, mit a porhò sivatagavà tett: egyetlen kisè(r)leted.

Ress arasz

Hò kenyeret a pèk mennyit süttött, aki tèpi jutott, belèt kimarta, megmarad a buzabivalyból a barna, s ha lehull falat, tudni lehet, a lèlek marad, s míg túr a hold cipò, változik el lizstre hò, megmozdul, falni araszt, indul majd az üres lepény, a càpa, s megmarad a ress

a rassz!

Ajzo Natap ír

„A törpe talpnyom halad, kiperdül, szirmossà szèled alatta papír: mancsàrnyèk gázolja füzetemet? Èjjeli gondolatmenet: a fùtött szobàba a hangya kirajzik, reggelre àgyamnàl a selyem útja vezet, marad a mällò rajzon a tapír.”

Oszip Mandelstam

Idegen szavakat ne csócsálj

*Idegen szavakat ne csócsálj, inkább a többit is feledd —
Hisz átharapni úgyse tudnád fogaiddal az üveget*

*Haldokló testedet s okos szád, bár szólott halhatatlanul,
Nem menti meg a végbúcsúndál, ha idegen nevet tanul.*

*Az idegen hablatyolásnak tisztet megadni, ó, be fáj —
Törvényeket sértett a lázad, fizess meg érte, jó madár.*

*S mi vón, ha Tasso s Ariosto azúragyú szörny volna tán,
Ki nedvedző emberszemekből pikkelyeket hord oldalán?*

*Javíthatatlan szó-bolondja, mondd, gőgödért mi kéne még?
Ecetbe mártott spongya olja mártírkodó ajkad hevét.*

Sztarij Krim, 1933. május

Fordította Baka István

Még egyszer* obszcenitásról,
etikáról, esztétikáról

Bár nemigen van hajlamom pro és kontra viták bármely oldalán elkötelezni magam, — most — olvasván dr. Veress Sándor „A közönségesség heve” c. frását (Szegedi Egyetem, 1991—X—24.) mégis kikívánkozik belőlem sok minden, — mivel úgy érzem — a cikkben kifejeződő jelenség tipikus, trendje van, és túlmutat önmagán.

Az írás Podmanczy Szilárd: A kis kazán heve című művére reflektál oly módon, hogy a mű kontextusából obszcén (közönséges) szóalakzatokat, mondatokat, sorokat emel ki, s ezekből (mintegy induktíve) következtet a mű egészére: színvonalára, etikai-esztétikai, művészi értékére. És dr. Veress Sándor eme premisszákból levont konklúziója bizony igen lehangolóra sikeredik, s ezen ítélet végül transzcendentálódik is kissé, majd kozmikus méretűvé nő.

Persze mindenkinek szíve joga az ítékezés. Ám ha én ítékeztem volna, először is megpróbáltam volna az ominózus művet egészében, valamiféle átéléssel, azonosulással befogadni, s akkor máris rájöhettem volna, miféle értékeket is képvisel. Felfedezhettem volna a virtuális tagadás mögött megbúvó, szomorúan önmérsztó-önmarcangoló életigenlést, egész és szépség utáni vágyat (a logika régóta ismeri az ilyenét bizonyítást). Felfedezhettem volna a (szesz?) kazánból lávaként kiömlő, kendőzetlenül homogén sorok mögött rejtőzködő-rejlő művészi értéket. Hiszen, ha csak egy rövidke pillantást is vetünk az irodalomtörténetre, azonnal szemünkbe ötlük, mennyire (és milyen régen) eltávolodott már a művészet (az irodalmi) a Keats által megfogalmazott (a szép igaz, az igaz szép) esztétikai-etikai normától, eljutván Rilke „A szépség csak a rettenetesnek a kezdete, amit épp hogy elviselünk még” vagy Valery” szép az, ami kétségbe ejt” felismeréséig.

És emlékezzünk csak: már Villon micsoda csapást mér a hivatalos közízlésre (az Irigy nyelvek balladája, Ballada a vastag Margot-ról) s hogy a franciáknál maradjunk, Baudelaire híres verse (Egy dög) micsoda áttörést jelentett. Hogy a közelmúltban megjelent Apollinaire mű (Tizenegyezer vesszősapás) Mony Vibescu hercegének borzalmaságában — humoros viselt dolgairól már ne is beszéljünk.

Bizony furcsa dolog az etika és az esztétika, s bizony néha kissé túl is ló a célon, áttörve a józannak hitt ész korlátait. Mert például mit is kezdhetne a józan életű kispolgár egy olyan életmintával, amelyet a mi Balassink vagy az angolok Oscar Wilde-ja adott (előbbi tudvalevően mindig is nehezen bírt „nagy” vérével, s menyecskéken követett el erőszakot, utóbbi pediglen köztudottan nem a szebbik nem felé vonzódtott). Életművük pedig esodásra sikeredett. Mit kezdjünk hát velük, hiszen „erkölesi hullák”?

Vagy mit kezdjünk az olyan életmintával, mint a Lukács György (hogy picit a filozófia terrénjára tévedjünk) aki egyetemes koponyaként megírja nagy esztétikai műveit (Adalékok az esztétika történetéhez. Az esztétikum sajátossága stb.) ugyanakkor megírja Az ész trónfosztását, ezt az etikátlanul gyalázkodó művet, s Lukács elvtársként Tiszafüred feladása miatt Poroszló főterén nyolc kiskatonát lövet föbe — így csinálván „rendet”.

De visszatérve az irodalomhoz és szűkebb pátriánkhoz, tegyük fel most már a kérdést: elítélhetjük-e tehát valamiféle állandó, megfellebbezhetetlen etikai-esztétikai aspektusból a vitatott művet (s annak szerzőjét)? — Bizony nem. Mert pantha rei. Az etika és az esztétika pedig — mint olyanok — kiváltképp. Mert kétszer nem léphetünk ugyanabba a folyóba. (Kraťulosz szerint meg egyenesen egyszer sem.)

S úgy gondolom, a művészettől nem várható el a „mai fiatalok” erkölesi-esztétikai nevelésének teljessége sem. Mert a művészet nem erre való. Hisz élénken emlékszünk még Váci Mihály versének (Még nem elég) a fentebb említett szférákban való „mélyrepülésére”, s csak üdvözölni tudok egy olyan sajtót, amely — oly sok év kirekesztő kultúrpolitikája után, s az erősödő vallási prudéria ellenére-fel meri vállalni az eleddig esetleg „szubkultúrának” minősülő irodalmat, s annak minden ódiáját.

S ha valamit mégis elítélendőnek tartok ezen a téren, az egy a szintén a közelmúltban napvilágot (nyomdafestéket) látott könyvecske megjelentetése lenne, mely a már igen beteg, pszichoanalízisre szoruló József Attila szabad asszociációinak orvosi titoktartást is semmibe vevő, izléstelen kiárusítása.

És nem az egyes hallatlanul ocsmány, obszcén, közönségesen undorító kitétele miatt, de azért, mert a művész teljességgel szétszórt, másokra nem tartozó, egészséges szelleme által már nem kontrollált gondolatait viszi vásárra.

És végül: szeretném hinni, hogy sikerült Szküllá és Kharübdisz között elhajóznván elkerülnöm a vádat, hogy a művészetben helye-nincs, funkciótlan közönségességet hozsannázom.

S szeretném hinni, hogy soha többé nem ismétlődik meg újra az az idő, amelyben egy költőt ezen halhatatlanul szép soraiért vallásgyalázás címén bíróság elé lehetett citálni: „Huszonkét éves vagyok. Így / nézhetett ki ősszel Krisztus is / ennyi idősen; még nem volt / szakálla, szöke volt és lányok / álmodtak véle éjjelenként!”

Veszélka Attila

Az idézett vers Radnóti: Arckép c. verse (Újmódi pásztorok éneke, 1931.).

* és utoljára (a szerk.)